

Kornejczuk: Amerikában van Tuwim és Lange professzor, néhányan vannak itt Moszkvában is, minden pártnak, még a papságnak is kitűnő képviselői.

Vorosilov: Londonban azok ismerik-e a mi Berling tábornokunkat?

Vorosilov és Sztálin: Látják, ismerik őt, de nem akarnak róla beszélni. Bizonyára ismerik, hogyan is ne ismernék?

Kornejczuk (Smutnyhoz): Természetesen ők nem túl jól ismerik őt, ő csak egy alezredes volt.

A beszélgetés nem fejeződött be, egyszerűen félbeszakadt, amikor a szünetnek vége lett, és mindenki ment vissza a színházi páholyba.

...

Lengyelországról beszélve az elnök utalt arra a különbségre, ami a londoni politikusok és a hazai nép között van. A nép az jó, egy megállapodás lehetséges. Erre Vorosilov ezt felelte: Az emberek semmit nem jelentenek. Az embereknek vezetőre van szükségük, ha nincs nekik, akkor nem veendők számításba.

2. Az 1943 december 14-i Beneš–Molotov találkozó jegyzőkönyve

1943. december 14. délután 4 óra, Molotov irodájában, ahol a szerződés is aláírásra került

Az elnök⁶ először ismételten megköszönte Molotov közreműködését, különösen a moszkvai konferencia alatti segítségét a szerződés létrejöttében. Az elnök kifejtette, hogy azt szeretné, hogy a két nemzet politikája a továbbiakban is összehangolt legyen, ezért a mai ülés napirendjére javasolja a külpolitika minden alapvető kérdését, melyeket felsorolt abban a jegyzékben, melyet átadott Kornejczuknak. Feltételezi, hogy Kornejczuk már jelentést tett a vele való beszélgetéséről.

⁶ Smutny a jegyzőkönyvben Beneš-t csak egyszerűen elnöknek nevezi.

Molotov és Kornejczuk megerősítik ezt.

Ha nincsenek ellenvetések, akkor az elnök egyenként ismertetné a kérdéseket és kifejtené a mi álláspontunkat.

Egyetértés.

Ő szeretné tudni a szovjet kormány álláspontját, tolmácsolhatja a csehszlovák kormánynak és diplomáciai képviselőinek azt a meggyőződését, hogy az ügy nagy fontosságára való tekintettel is, mindig a megegyezést keresve tárgyalnak és cselekednek a szovjet kormány képviselői irányában. Leszögezte a további tárgyalásokra vonatkozóan lojális együttműködési készségünket.

Az első kérdés a közös szerződés. Ez nem igényel további megbeszélést.

A második kérdés: a háború utáni Németország és a magyarok.

Elnök: Mint tudja, én már beszéltem erről Sztálinnal, és amikor azt mondta, hogy Németországot szét kell törni, én meglepedésemet fejeztem ki. Sztálin ezt válaszolta: Gondolja, hogy lehetne másképp? Hangsúlyoztam, hogy mi szövetségesek vagyunk, kapcsolatainknak sorosabbá kell válniuk, s ezért tudnom kell, hogy mi az Önök álláspontja. A német kérdés alapkérdés. Tudnom kell, hogy milyen terveik vannak Németországgal kapcsolatban, hogy Anglia és Amerika irányába a mi politikánk is ugyanazt képviselje ebben a kérdésben. Nem akarom részleteiben ismerni a politikájukat, de tudni akarom azt, ami szükséges a mi együttműködésünkhöz. Tehát mit kell tenni Németországgal? Sztálin azt válaszolta, hogy „széttörni”. Én egyetérték, de ezt a kérdést még tisztázni kell.

Molotov az iránt érdeklődik, hogy miért kell ezt a kérdést megvitatni, ha már mindent hallott Sztálintól.

Benes: Beszéltem erről a kérdésről Churchillel. Ő szintén azt mondta, hogy „széttörni”, de én nem fejtettem ki nyíltan a véleményemet, nem akartam elkötelezni magam mielőtt az Önök álláspontját megtudtam volna. Ugyanez a helyzet Amerikában. Beszélgettem erről Roosevelt-tel, Wendell Willkie-vel, Hopkins-szal, Sumner Welles-szel, Hull-lal, és Washingtonban volt egy rádióbeszélgetésem egy professzorral. Úgy beszéltem, hogy azt a benyomást keltsem, hogy nem vagyok

ellene, csak taktikai okokból. De Rooseveltnek azt mondtam, hogy elviekben egyetértek vele. Én nem bízom egy igazságos és maradandó békében. Egy igazságos béke sok embernek a kívánságaiktól függően sokféle lehet. A béke sokáig fog tartani, ha készek vagyunk megvédeni. A versaillesi megállapodás nem volt rossz. A probléma az volt, hogy sem Önök, sem a többiek nem voltak felkészülve arra, hogy megvédjék. Összefoglalásul: Én egyetértek Önökkel, a mi politikánkat Németország irányában az Önökéhez fogjuk igazítani, ilyen értelmű utasítást adunk minden diplomatánknak, s a kormány is ennek értelmében fog cselekedni. A mi londoni kormányunk többsége, különösen Srámek⁷ Németország irányában radikális politikát szeretne. Elutazásom előtt figyelmeztetett: „El ne felejtsem Németország széttörése érdekében nyomást gyakorolni.”

Molotov azt kérdezi, hogy az elnök mit ért a „széttörés” alatt? Szétdarabolást?

Beneš: Igen, feldarabolást. De én nem akartam erről addig nyíltan beszélni, amíg nem ismertem az Önök álláspontját. Prágának ugyanaz a politika kell, mint Moszkvának.

Molotov: Nem lehet még részletekbe menően tárgyalni arról, hogy hány részre és hogyan kell felosztani. De alapelveiben igen.

Beneš: A második kérdés Németországgal kapcsolatban a háború utáni büntetés. Én már hallottam erről itt, az Önökéhez akarjuk a politikánkat igazítani. Mi már készülünk intézkedésekre, például a háborús bűnösök listájával. Mi nagyon messze akarunk ebben elmenni, ahogy Önök is. Olvastuk a nyilatkozatukat és egyetértünk. De van itt egy probléma: Vannak és egyre nagyobb nehézségeink lesznek az amerikaiakkal és az angolokkal a háborús bűnöseink büntetésének mértékét illetően. A mi németjeink felelősek Münchenért, a német invázióért és mindenért, ami ezután következett. Ők az elsők, akiket felelősségre kell vonni a háborúért. A németországi háborús bűnösök kérdése más eset. A mi németjeink megbüntetése nagy dolog számunkra. Lesznek bűnös em-

⁷ A londoni csehszlovák emigráns kormány minisztereinöke.

berek a csehek között, több a szlovákok között, de a bűnösök 90 %-a biztosan a németek közül kerül ki. Egy másik kérdés Németország lefegyverzése. Ebben a kérdésben egyetértünk Önökkel. A nemzetközi konferenciákon a küldötteink követni fogják Önöket.

Molotov: Nem a lefegyverzés a probléma, hanem a béke megőrzése. Nem leszerelni, hanem jobban fegyverkezni. A leszerelés ezen kívül esik.

Beneš: Én Németországnak a háború utáni lefegyverzésére gondolok. Ebben a kérdésben ígéretet tehetek lojális együttműködésünkre. Gondolom, ez világos.

Molotov: Világosnak látszik.

Beneš: A következő a magyarok kérdése. Sok emberünk azt mondja, hogy őket is el kell pusztítani. Én személyesen nem vagyok ilyen radikális. Egy nagyhatalom mondhat ilyet, de mi semmi ilyet nem tudunk végrehajtani. Itt szintén alkalmazkodni akarunk az Önök politikájához. Egy belső forradalomnak kell lejátszódnia Magyarországon a feudalizmus elpusztítása érdekében. Az angolok és az amerikaiak kezdik megérteni ezt. De félnek attól, hogy a magyar forradalom hasonló lehet az előző háború utánihoz, Kun Béla és a többi. Ezért igen fontos Magyarország elfoglalása. Így gondolom, hogy fontos az, hogy ebben ne csak az angolok és az amerikaiak, hanem Önök is részt vegyenek. El tudom képzelni, hogy mi történnek, ha az angolok egyedül lennének ott. A magyar arisztokraták elvinnék őket weekendekre, vadászatokra, történeteket mesélnének arról, hogy az ő demokráciájuk a legrégebb Európában, és beszélnének a parlamentjükéről. Mindez hazugság, de az angolokra hatással lennének. Ez volt a helyzet a legutóbbi háború után is. Az angolok Kun Bélához nagykövetségként S. Clarkot küldték;⁸ emlékszem arra, amikor Budapestről Párizsba jött, elmagyarázta, hogy Magyarország számára az egyedül üdvözítő dolog Horthy kormányzósága és Bethlen

⁸ Itt Beneš tévedett Kun Bélával nem Clark, hanem Smuts tábornok tárgyal az antant nevében. Az ún. Clark misszió már csak Kun Béla bukása után tárgyal Magyarországon.

miniszterelnöksége. Ezután hét évig nagykövet volt Prágában. Ez nem történhet meg ismét, a megszállásban való részvételük nagyon fontos a számunkra. Mi el akarjuk foglalni a München előtti határainkat Magyarországon vonatkozásában is. Sem Churchill, sem Rooseveltnem beszél velem nyíltan erről a kérdéstről: sem nemet, sem igent nem mondtak akkor, amikor a München előtti határok visszaállításáról van szó. Az egyik beszélgetés után az angol nagykövet a következőt mondta nekem: „Valóban úgy gondolja, hogy ellene vagyunk? Én azt válaszoltam, hogy nem gondolom ezt, de világossá akarom tenni. Ők mindig azt válaszolják, hogy ez nem lehetséges, mert az amerikaiakkal van egy olyan megállapodásuk, hogy a háború alatt a határokkal kapcsolatban semelyik fél felé sem vállalhat kötelezettségeket. Ez nem hasonlít ahhoz, amikor Önök voltak Londonban, és Münchenről beszélünk. Ők állandóan azt válaszolják, hogy megállapodásuk van az amerikaiakkal. A beszélgetés után nem hivatalosan a következőket mondják: Szükségtelen, hogy kétségeik legyenek az ügyet illetően. A fegyverszünet megkötése előtt szándékozom a nagyhatalmakat arra kérni, hogy a mi jogunkat a München előtti határok elfoglalására vonatkozóan tegyék a fegyverszünet előfeltételévé. Utána a békekonferencia döntsön véglegesen a határok kérdésében. Lehet, hogy nem lesz semmiféle konferencia és ez részéről rendben is lenne. Én tudom, hogy milyen egy ilyen konferencia. Én voltam már egyen. Intrikák vennék körül Önöket, minden reakciós szövetkezne Önök ellen. Az a szisztéma, amit elkezdtek, az jobb: gondolok itt a moszkvai konferenciára, teheráni konferenciára.

Ami Magyarországot illeti, el akarjuk foglalni a München előtti határokat.

Molotov: A magyarokat is meg kell büntetni. Ami a megszállást illeti, mi rövidebb úton odaérünk, mint a többiek, de a helyzet még tisztázatlan és nem időszerű. Az angolok és az amerikaiak a lengyeleket akarják támogatni...

Beneš: Természetesen, a lengyelek folytathatnak egy magyarok melletti politikát. És itt van még Jugoszlávia és Románia, én a későbbiekben akarok ezekről beszélni. Most beszéljünk Magyarországról, Münchenről. Már említettem, hogy mi semmit sem tudtunk München-

ről, minden titkos volt. Valójában München Önök ellen irányult. De hadd ne beszéljek erről. A mondanivaló az, hogy a status quo morális és politikai helyreállítása szükséges. Helyreállítása a korábbi feltételeknek, visszaállítása a München előtti Csehszlovákiának; ha bármiféle változtatás szükséges, azt az összes szövetségesnek együtt kell megbeszélni. Közöttünk minden Münchennel kapcsolatban tisztázott, ahogy Ön ez kifejtette londoni látogatása idején, ini ragaszkodunk a status quohoz és ebben utalhatok Önre is, ahogy ezt Bogomolov útján tudomásomra hozta. Ez igazságos: nyíltan kezelni a kérdéseket.

Fierlinger: Kaptunk erről írásban is egy feljegyzést.

Beneš: A negyedik kérdés a kisebbségek és áttelepítésük.

Ha emlékszik, ezt szintén megbeszéltük Sztálinnal a vacsora közben. Ő kategorikusan kijelentette: „Mi egyetértünk. Ez nagyon fontos számunkra. Az angoloktól kaptam egy hivatalos feljegyzést, arról, hogy kedvezően foglalnak állást a kérdésben, de kérték, hogy ne hozzuk nyilvánosságra, csak kettőnk között maradjon. De a brit kormány a problémát a München-kérdés megoldásának részeként tárgyalta. Én nem fogadhatom el a régi körülményeket, amikor Hitler a mi németjeink segítségével 60 km-re volt Prágától, a hegyeket meg kell kapnunk.

A Prága és Berlin közötti távolság megtárgyalása, Molotov érdeklődik a távolság nagyságáról.

Beneš: Ez a távolság 400 km, de Prága és a szudéta-német területek csak 60 km. A többi határ távolsága Prágától kb. 120 km. Ezen a helyzeten változtatni kell. Az angolok már megértették, hogy nem lehet visszatérni az 1938-as helyzethez. A háborús kormány egyetért a kitelepítési megoldással. Maga Churchill mondta: „Támogatni fogjuk a kitelepítést.” Eden is kategorikusan kijelentette ezt előttem. A brit nagykövet átadott nekem egy személyes jegyzéket, amelyben kijelenti, hogy támogatják a lehető legnagyobb számú német kitelepítését Csehszlovákiából. Kérte, hogy ezt ne hozzuk nyilvánosságra. Ez rendben van eddig. De az angolok egy határozott tervet kérnek tőlem. Én halogattam ezt addig, míg nem tudtam az Önök álláspontját, így írásban még eddig nem tejesztett elő semmit. Azt kell mondanom, hogy a tervem túl radikálisnak látszik bizonyos embereknek a külügyminisztériumban, nekik nem na-

gyon tetszik. De én a kitelepítés kérdését összekötöm a szociális kérdéssel. A németek 70%-a gazdag, először ezeknek kell eltávozniuk, mert mind fasiszta. A csehek demokraták. Van néhány gazdag emberünk nekünk is, különböző politikai irányzatok vannak köztünk, de egészében a nemzet jogosan tartható demokratikusnak. Én a következőképp állítom fel a problémát: Mivel a csehszlovákiai németek kezdték a háborút, nekik kell a legnagyobb felelősséget és büntetést viselniük. Amikor ezt kifejtettem az angoloknak, ők végül nem mondtak nemet, de tartózkodó magatartást tanúsítottak. És továbbra is írásbeli tervet kértek. Ez most itt van, rögzíti a kitelepítés alapelveit, megvalósításuk majd egy könyvnyi terjedelmet is kitesz. Én csak azt kívánom, hogy nézze meg ezeket az alapelveket, amelyeket követni kívánunk, Ön és a szakértői tanulmányozhatják. Ezután Ön elmondja a megjegyzéseit, észrevételeit, s megvitátjuk azokat.

A kis szövetséges nemzeteknek – Görögország, Jugoszlávia, Lengyelország – szintén vannak kisebbség-kitelepítési problémájuk, képviselőik Londonban megbeszélték ezt a kérdést is. Különösen a lengyelek, akik el akarják mozdítani a németeket Kelet-Poroszországból és máshonnan.

Molotov egyetért azzal, hogy a lengyelek számára nagyon fontos kérdés a kitelepítés.

Beneš: Mi voltunk az első, akik felvetettük a kitelepítés gondolatát; Épp most kaptam egy táviratot a külügyminiszterünktől, hogy Görögország javaslata alapján a kis nemzetek petíciót kívánnak intézni a nagyhatalmakhoz, melyben azt kérik, hogy a kitelepítés alapelve szerepeljen a fegyverszünet feltételei között. Én nem fogok a táviratra válaszolni addig, míg nem tudom az Önök álláspontját. Taktikai okokból nem akarok túl nagy felhajtást a dolog körül. A válasz nem sürgős, tudnak addig várni, míg visszatérek.

Molotov: Londonban a kis nemzeteknek van egy bizottsága?

Beneš: Igen, van. Különböző kérdésekkel foglalkozik, javaslatokat készít és kéréseket intéz a nagyhatalmakhoz.

Mi ezzel a kérdéssel kezdtünk, amely nagyon fontos számunkra. Mivel az amerikaiak és az angolok bűnösök Münchenért, biztosítaniuk

kell, hogy ugyanez a háború után ne ismétlődjék meg, s határainknak ott kell maradni, ahol a múltban voltak, és a bűnös németeknek el kell menniük. (Az elnök átadja Molotovnak a kitelepítésről szóló memorandumot.)

Beneš: Ez idő szerint ez még egy bizalmas okmány: az alapelveknek az első vázlata. Én a magam részéről ezt radikális megoldásnak tartom, s örülni fogok, ha megvalósul. De én realista vagyok, ha nem lehetséges minden, akkor a lehetséges legtöbb elérésére fogok törekedni. Körülbelül 2 800 000 német van az országunkban. Ha mindannyiukat sikerül kitelepíteni, akkor jó, ha nem, akkor legalább 2 milliót. Részünkről én kész vagyok engedményeket tenni annak érdekében, hogy az ügy kiméletesebb és realizálhatóbb legyen. Hiszem, hogy az embereink elfogadják ezt. Ismétlem, ez nem egy végső javaslat, hanem egy első vázlat. Kérem, őszintén mondja el, mit gondol róla.

Ezzel összefüggő kérdés a jóvátétel kérdése. A jóvátétel kettős értelmű:

Molotov: ... visszadás

Beneš: Igen. Először is le kell szögezni, hogy a németeknek mindent vissza kell adniuk, amit elloptak – március 15-től⁹ a háborúig. Ugyanaz a helyzet, mint Münchennel.

Másodszor itt vannak azok a dolgok, amelyeket a háború megkezdésétől országunk katonai megszállása után tettek. Korábban még megtartották az autonómia látszatát, de ezután loptak, raboltak, fosztogattak. Én azt akarom, hogy a fegyverszüneti feltételek között szerepeljen mindannak – fegyverzetnek is – a visszadása, amelyet tőlünk elvittek. Ugyanúgy, ahogy Önök is bizonyára akarják. Ennek megvalósítását úgy akarom, hogy a tőlünk elmenekült németek vagyona a csehszlovák kormány kezébe kerüljön. A németek kapnak tőlünk egy elismervényt, ami alapján kártérítést követelhetnek a német kormánytól. Én nem akarok még egy olyan jóvátétel-kérést, mint amilyen az elmúlt háború után volt. [Mosolyog.]

⁹ 1939. március 15-én számolta fel a német hadsereg a csehszlovák államot.

Ez formájában nagyon egyszerű és radikális megoldás. Mi elkobozzuk a németektől a földet, a gyárakat, bányákat, acélműveket és bankokat. Mivel ezeket nem tudom úgy odaadni egyes személyeknek anélkül, hogy a túrheterogén versengést ne ösztönözsem, így mindent nacionalizálni kell és az állam kezébe adni. És ha ezt megcsináltuk a német vagyonnal, akkor arra kell kérni a cseheket, hogy ugyanilyen áldozatot hozzanak.

Molotov: És gondolja, hogy el fogják ezt fogadni? Ők azt fogják mondani, hogy rendben van, azok a németek, de mi csehek vagyunk. – Amikor a csehek terminust használom az Önök között levő legprogresszívabb elemekre utalok.

Beneš: Tudom, hogy nehéz lesz, de bízom abban, hogy sikerülni fog. A német vagyonok átvétele a nacionalizálás kezdete lesz. Gondolom, hogy megértette, hogy mit jelent számunkra ezeknek a vagyonoknak az átvétele: nem csak csesítés, hanem egy nagy társadalmi átalakulás kezdetét is.

Kornejczuk: Mi a helyzet a cseh bankárokkal?

Beneš: Természetesen harc lesz, de mi győzni fogunk.

Molotov: Önök már végrehajtottak egy földreformot. Mekkora volt az a maximális terület, amelyet meghagytak magánkézben?

Beneš: 1924-ben hajtottunk végre egy földreformot. Ez nagyon radikális volt. Mi voltunk az egyetlen európai ország, amely ilyen nagy kiterjedésben végrehajtotta. 500 hektárt hagytunk meg maximális birtokként, ebből 250 hektár erdő és 250 hektár művelhető terület. Most a családonkénti maximumot 25 hektárban kívánjuk rögzíteni. A tervet jóváhagyták a gazdasági minisztériumok vezetői – az agrárpárt képviselői jelen vannak a kormányban – és a 25 hektáros maximum része a kormányprogramnak. Az első földreformunk hibája az volt, hogy a végrehajtást teljesen az agrárpárt kezében hagytuk. Ez egy megállapodás volt a szocialistákkal; ők gondoskodnak a munkások érdekében hozott jóléti intézkedésekről, az agráriusok pedig a földreformról. Ezért az elgondolásért én húsz évig harcoltam, de nem sikerült végigvinni. Ezt nem szabad megismételni. Nem csak a földreformnak, hanem a szociális kérdéseknek is minden ember ügyévé kell válnia. Ezek az én terveim.

Én nem ígérhetek semmit, mert demokrata vagyok, és maguknak az embereknek kell határozniuk, de ezek azok az eszmék, ez az a program, amelyet én javaslok, támogatok és védelmezek. (Molotov nem reagál kivéve néhány jelzést és mosolyt, amivel jelzi kétségeit a program realitásával kapcsolatban, habár természetesen üdvözlőné annak sikereit.)

Az ötödik kérdés Lengyelország Ezt már megbeszéltük Sztálin jelenlétében a színházban, ott mi mindent elmondtunk. szerződésünknek Lengyelországra vonatkozó záradéka nagyon fontossá fog válni. A lengyelek vitatni fogják, belső nehézségeik lesznek, de ennek ellenére nagyon fontos lesz. A lengyelek teljes politikájukat és reményeiket arra az előfeltevésre alapozták, hogy az amerikaiak megnyerik a háborút és megcsinálják a békét. Ők Önökkel nem számolnak. Ezért volt Sikorski háromszor Amerikában. Amikor visszatért, azt mondta nekem, hogy az amerikaiak minden garantáltak neki. Amikor én voltam Amerikában, megkérdeztem, vajon Sikorski igazat mondott-e. Sumner Welles azt válaszolta, hogy ő egyetlen egy szót sem szólt ezekről a kérdésekről. Ő csak azt mondta, hogy botrány volt az, amit Lengyelországgal csináltak az elmúlt háború után; képtelenség volt az az elképzelés, hogy egy 20 milliós nemzet lavirozhat a 80 milliós németek és a 200 milliós oroszok között. Milyen egyensúlyt tudott ez fenntartani?

Molotov: A lengyelek helyzete nagyon nehéz...

Beneš: Éppen ilyen szempontból magyarázták el nekem a helyzetet Amerikában, és rájöttem, hogy Lengyelország keleti határaival kapcsolatban semmiféle kötelezettséget nem vállaltak Sikorski előtt. Én megkérdeztem tőlük: „Miért nem beszélnek nyíltan?” Sumner Welles válaszolt: „Hagyjuk, hogy az angolok mondják meg nekik, a mi helyzetünk meglehetősen nehéz, ahogy Ön is tudja.”

Molotov: Ez már belpolitika: a lengyel szavazatok.¹⁰

Bizonyára, nekik ezt számításba kell venni. Edennel szintén beszéltem erről, ő azt mondta, hogy több alkalommal világhosszá tette Sikorski

¹⁰ Molotov itt arra gondolt, hogy az USA-ban élő lengyel diaszpóra szavazatára szüksége van Rooseveltnek.

előtt, hogy Anglia nem ellenzi a lengyel keleti határokkal kapcsolatos orosz követeléseket.

Molotov: Világos volt a moszkvai és különösen a teheráni konferencián, hogy ebben nem lesznek köztünk nézetkülönbségek.

Beneš: És most engedje meg, hogy beszéljek a lengyelekkel való kapcsolatunkról, mivel tudom, hogy Önnek ellenvetései vannak politikusokkal kapcsolatban. Először arról az időszakról, amikor Önök még nem vettek részt a háborúban. Nekünk szükségünk volt az angolok elismerésére, de azok ragaszkodtak ahhoz, hogy csak akkor ismernek el bennünket, ha megállapodásra jutunk a lengyelekkel. Nyomást gyakoroltak egy föderáció érdekében, s ezt tették a lengyelek is. A nyomás ellenére én kezdettől fogva visszautasítottam a föderáció elfogadását. A tárgyalások alatt az én alapelveim és feltételeim a következők voltak:

- a) nem lesz semmiféle föderáció
- b) a legtöbb egy konföderáció lehet
- c) ez egy konföderáció sui generis lesz

Molotov: Mit ért az alatt, hogy konföderáció sui generis?

Beneš: Nem akartam, hogy konföderációnak nevezzék, mert ennek meghatározott jelentése van a nemzetközi jogban, ezután a jogászok jöhetnének hozzánk és mondhatnák azt, hogy a konföderációnknak ilyennek vagy olyannak kell lennie. Ezért tettük hozzá, hogy a köztünk és a lengyelek között levő konföderáció speciális, egyedi, sui generis, és hogy jellemzőit a további tárgyalásokon kell meghatározni. Ezután a következő tárgyalási feltételeket szabtam, amelyről informáltam a lengyeleket, az angolokat és Bogomolovot is:

- a) Nem lesz semmi köztünk és a lengyelek között, ha Lengyelország és a Szovjetunió kapcsolata nem lesz jóindulatú,
- b) és ha a köztünk levő határvitákat nem sikerül baráti módon rendezni.

c) és nem lesz semmiféle konföderáció radikális lengyel belső változások nélkül.

Molotov: Mit ért Ön ezen?

Beneš: Nyilvánvaló, hogy lehetetlen a baráti, viszony és szoros együttműködés két olyan állam között, amelynek teljesen más a belső

struktúrája – Lengyelországban feudalizmus a mi országunkban a fejlett demokrácia.

d) Semmit nem írunk alá külföldön, mi csak tárgyalunk, dönteni otthon kell a népnek.

Végül a lengyelek a tárgyalásokat ellenünk és Önök ellen akarták felhasználni, ezért vettem véget a lehetetlen helyzetnek. Félbeszakítottuk a tárgyalásokat, minden kérdés megoldását felfüggesztve. Hogy megmutassam Önnek, hogyan látják a lengyelek a dolgokat, hadd idézzem Sikorskit. Egy ebéden azt bizonygatta nekem, hogy nekünk senkire nem kell tekintettel lennünk, alá kell írni a konföderációt s a többieket kész helyzet elé állítani.

És most el kell mondanom, hogy született meg az 1940. november 11-i nyilatkozat; még mindig az Önök háborús részvétele előtt. Mi tárgyaltunk a lengyelekkel, én mindent leírtam, minden dokument nálam volt. Teljesen váratlanul előálltak azzal, hogy november 11-re, a nemzeti ünnepükre szeretnének velünk aláírni egy közös nyilatkozatot a jövőbeli közös politikáról. Ezt a javaslatot teljesen az angolok befolyása alatt tették. Én elvickben beleegyezésemet adtam, és november 11. előestéjén ők hozták a nyilatkozat szövegét és ragaszkodtak ahhoz, hogy alá kellene írni. Mivel a nyilatkozat olyan formulákból állt, melyeket a mai napon is fenntartunk, és mivel valóban együttműködést akartunk a lengyelekkel, én aláírtam. Ezt a deklarációt ma is elismerjük. úgy gondolom, semmiféle ellentétben nem áll a mi szerződésünkkel, amely biztosítja, hogy a lengyelek csatlakozhassanak a protokollhoz.

Molotov: Nem a protokollhoz. Magát a szerződést kell aláírniuk, a protokoll csak biztosítja nekik ezt a jogot.

Beneš: Természetese, ezután a nyilatkozat elveszti jelentőségét.

Molotov: De Önök kötöttek még egy megállapodást?

Beneš: Igen, kötöttünk, ez volt az 1942. január 21-i nyilatkozat.¹¹

Molotov: Amivel mi nem értettünk egyet.

¹¹ Ez egy előzetes konföderációs megállapodás volt a lengyel emigráns és a csehszlovák emigráns kormány között.

Beneš: Nos, ez a megállapodás semmis; elmondtuk egymásnak, hogy befejezzük a munkát, kijelentettem Mikolajczykknak, hogy nem tekintem magamra nézve kötelezőnek' ezt a nyilatkozatot, és elmagyaráztam neki, hogy miért. A novemberi nyilatkozat után különböző bizottságok alakultak, melyek sokáig dolgoztak. Az ezekben a bizottságokban folytatott viták – és most belső dolgainkról beszélek Önnel – megmutatták, hogy nincs esély a megállapodásra. Smutny, aki sok időt töltött Varsóban, ismeri az ottani viszonyokat, figyelemmel kísérte a lengyel ügyeket, ő jelentette nekem a fejleményeket.

Smutny: A bizottságok munkája alapján már kezdettől fogva nagyon szkeptikus voltam a megegyezést illetően.

Beneš: Én meg voltam győződve, hogy lehetséges egy megállapodás, egy bizonyos pontig tényleg megegyezésre törekedtem. De néhány miniszterünk nem hallgatott rám, a tárgyalásokat mellékes dologként kezelte, azt mondván, hogy azok nem vezetnek sehova, miért ne hagyhatnánk, hogy a lengyelek menjenek a saját útjukon, a lengyelek végül megtalálják azt. Az embereink hibát követtek el akkor, amikor nem szóltak nekem – ekkor Önök már részt vettek a háborúban –, és a lengyelek kívánsága szerint aláírták a januári nyilatkozatot. Én nem ismertem el a megállapodást, s mivel az érvénytelen az elnök aláírása nélkül, sohasem ratifikáltam. Alkotmányunk szerint a szerződéseket maga az elnök a parlament nélkül ratifikálja. Ahogy Mikolajczykknak mondtam, elismertem az első, novemberi nyilatkozatot, de nem ismerem el a másodikat.

Molotov: De közzétették.

Beneš: Igen, ha nincs Önnek, Fierlinger ad belőle.

Fierlinger: Itt is nyilvánosságra került, bizonyára van belőle.

Kornejczuk: Igen, van.

Beneš: A januári nyilatkozat törvényesen érvénytelen. Akkoriban a lengyelek előhozták a határok kérdését, azt mondták, nem fogják feladni keleti határaikat, de ami Teschent illeti, ha sikerül megállapodni a konföderáció kérdésében, Teschen-kérdés nem létezik többé. Ezután utasítást adtam, hogy a továbbiakban nem tárgyalunk velük. Gondoltam, ezek a részletek érdekelni fogják Önt. Az angoloknak is elmondtam

mindent. A mi szerződésünk azt jelenti, hogy minden korábbi megállapodás a konföderációt illetően a továbbiakban nem érvényes. És köszönöm, hogy szerződésünk szerepelt a moszkvai konferencia napirendjén.

Molotov: Tudom, hogy sok problémája származik a szerződésből; úgy látszott, mintha mi megállapodtunk volna az angolokkal valamiben és nem tájékoztattuk volna Önt. Ez az, amiért örültem, hogy beszélhettem erről velük. Először elküldtem nekik a szerződés szövegét, ez nem volt titok. A konferencián sok nehézség volt, sokáig nem találtuk meg a közös hangot; azt vártam, hogy vita lesz belőle. Először egy tömör bejelentéssel kezdtem, amelyben elmondtam az előzményeket és kértem az ő véleményüket. Eden azt válaszolta, hogy nem ismeri a szerződés szövegét, és hogy mindennek differenciálnak kell lenni, és hogy teljesen egyetért. Cordell Hull csatlakozott hozzá. Így a vita, amelyet vártam, sosem zajlott le.

Beneš: Az Önök iránti lojalitásból előzetesen én senkinek nem adtam oda a szöveget Londonban, de tájékoztattam az angolokat a szerződés tartalmáról. Ők nyilvánvalóan azt a tényt, hogy nem ismerik a szöveget, arra használták fel, hogy kimaradjanak a dologból. Még egyszer köszönet a fellépéséért, amely véget vetett a bizonytalanság időszakának.

2. Az 1943. december 16-i Beneš–Molotov találkozó jegyzőkönyve

Moszkva, 1943. december 16. du. 5–7³⁰

Jelen vannak: Beneš, Fierlinger, Smutny, Molotov, Kornejczuk, Nebegyev. Beneš programjának hatodik pontjával kezdte, de kijelentette, hogy ezt csak legutoljára akarja megvitatni.

A hetedik pont a háború utáni katonai együttműködés és a háború alatti. Ez sok vonatkozásban technikai kérdés, de politikai is. Az elnök reméli, hogy a technikai kérdésekről tárgyalhat Zsukov marsallal és ha lehetséges Sztálin marsallal. Átnyújtotta a részleteket is magában foglaló memorandumot. A következőket tekinti alapkérdéseknek: